

Розвиток національного театру, драматургії 20-30-х років

Державний народний
театр під керівництвом

*Панаса
Саксаганського*

Професійний театр розвивався у двох напрямках

Режисер Гнат Юра (1888—1966), спираючись на принципи романтичного та реалістично-побутового театру, схилився до реалістично-психологічної системи. У репертуарі Вінницького театру переважали п'єси національної драматургії (Франка, Карпенка-Карого, Старицького, Винниченка). З ним працювали Амвросій Бучма, Мар'ян Крушельницький, Олексій Ватуля, Софія Тобілевич, Ганна Борисоглібська.

● Режисер Лесь Курбас (1887—1937) експериментував, випробовував низку мистецьких шляхів — від психологічної драми до експресіонізму. Він прагнув утворити «рефлексологічний» театр негайного впливу на глядача, який би активізував його і збуджував до дії. У своїх естетичних шуканнях від умовних форм ішов через синтез умовності й психологізму до філософських вистав. Порвавши з традицією етнографічно-побутового театру, режисер орієнтувався на модерні течії європейського театру. Це був театр синкретичний, в якому елементи драматичного дійства перепліталися з різними формами мистецтва: пластикою і хоровою декламацією, мімікою і жестом, елементами

Гнат Петрович
Юра

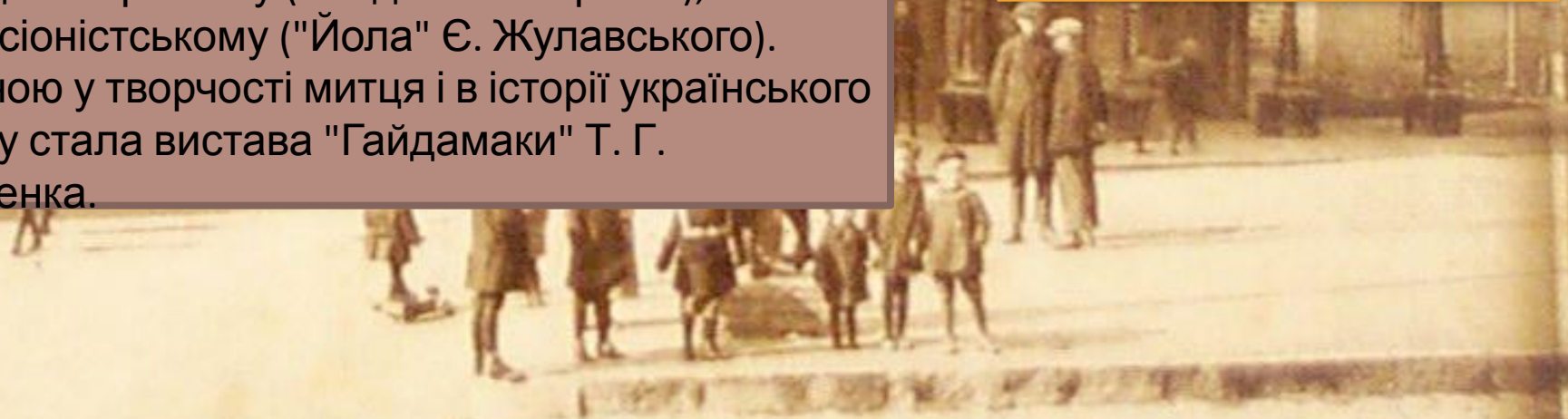
- З 1907 Гнат Петрович Юра знаходиться на професійній сцені в трупі С. Максимовича. У трупі Максимовича Юра зустрів свого творчого побратима та товариша , Семена Семдора. Далі Юра грав у театрі товариства «Руської Бесіди» у Львові (1913 — 1914), у Молодому Театрі (1917) і в Театрі ім. Т. Шевченка в Києві (1919). Від 1920 в Театрі ім. Івана Франка.
- У цьому театрі Гнат Юра працював до 1961 року як мистецький керівник і режисер, підготувавши близько 100 вистав. За першого періоду Гнат Юра переважно імітував репертуар Молодого Театру й спирався на драми В. Винниченка та модерні західно-європейські п'єси. Від 1929 перейшов на радянсько-український (І. Микитенко, О. Корнійчук) та російський репертуар. Із світової класичної спадщини ставив «Дон Карлоса» Й.-Ф. Шиллера (1936).
- Як актор залишився найкращим у побутових ролях.

«Молодий театр» Леся Курбаса.

Державний народний театр очолював Панас Саксаганський. До складу трупі увійшли Марія Заньковецька, Любов Ліницька, Дарія Шевченко. Репертуар складався з побутової, історичної й класичної тематики.

У 1922 р. діячі "Молодого театру" створюють у Києві творче мистецьке об'єднання — модерний український театр "Березіль", що існував до 1926 р. Очолює цей театр **Лесь Курбас**, видатний режисер-реформатор українського театру. Втіленням творчих пошуків театру постали вистави, постановку яких Лесь Курбас здійснює в різних стилях: традиційно-реалістичному ("У пущі" Лесі Українки), психологічному ("Чорна Пантера і Білий Ведмідь", "Гріх" В. Винниченка), символічному ("Драматичні етюди" О. Олесея), народного гротеску ("Різдвяний вертеп"), імпресіоністському ("Йола" Є. Жулавського). Етапною у творчості митця і в історії українського театру стала вистава "Гайдамаки" Т. Г. Шевченка.

Лесь Курбас —
непересічна особистість
Народився 25 лютого 1887
р. в місті *Самбір* у родині
акторів галицького
театру Степана та Ванди
Курбасів

Навчався в Тернопільській гімназії, у
Віденському та *Львівському*
університетах.

*Віденський
університет*

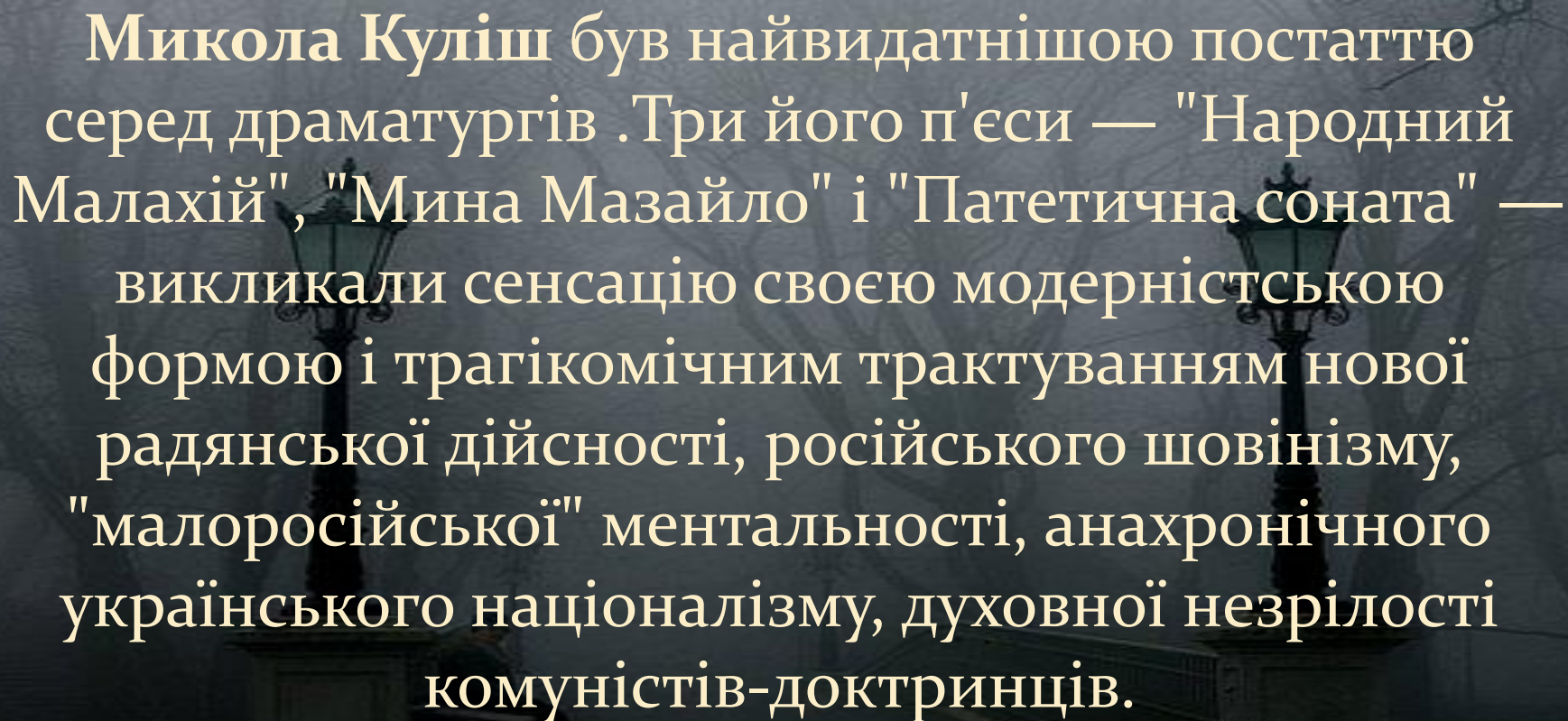
*Львівський
університет*

- Лесь Курбас був засновником спочатку політичного (1922—1926), а потім і філософського (1926—1933) театру в Україні. У виставах свого філософського театру «Березіль» (Харків) Курбас малює всесвіт, де головним стає особлива довіра до життя людини у всіх його суперечностях.
- Лесь Курбас і «березільці» знайшли свого драматурга, п'єси якого були співзвучні їхнім естетичним засадам. Таким драматургом став Микола Куліш. Першою його п'єсою, що побачила світло рампи на сцені театру «Березіль», стала «Комуна у степах» (Київ). Творча співпраця тривала і в Харкові.
- Кульмінація здобутків Курбаса пов'язана з драматургом Миколою Кулішем (1892—1937) і художником Вадимом Меллером (1884—1962).
- У Києві «Березіль» мав під своїм крилом майстерні, плинні півавтономні одиниці. У Харкові все було під одним дахом і під одним проводом — Курбасовим. Було підготовлено серію «Костюмовані історії» (спектаклі «Жакерія», «Сава Чалий», «Король бавиться», «Змова Фієско»).
- П'єса М. Куліша «Народний Малахій», «Мина Мазайло», на жаль, не знайшла розуміння у критики. Проти Лєся Курбаса були висунуті звинувачення в «похмурості», викривленні оптимістичної радянської дійсності.
- Багато чого з творчих пошуків Курбаса не розумілося широкими масами глядачів. Це стосується і його вистави «Маклена Граса», яка досягає справжньої філософської глибини. Але незважаючи на несприятливу для творчості атмосферу нерозуміння, недоброзичливості, Лесь Курбас не занепадав духом, він до останньої можливості вів боротьбу з поширеними у той час тенденціями спрощенства, вульгаризації мистецтва. Опоненти ж щонайменшу невдачу Л. Курбаса завжди розцінювали як цілковитий провал

- У 1926— 1933 рр. театр "Березіль" працює в Харкові. До його складу входять митці Мар'ян Крушельницький, Амвросій Бучма, Наталія Ужвій, Іван Мар'яненко, Йосип Гірняк, Валентина Чистякова, Надія Титаренко, О.Добровольська. Найближчим помічником Леся Курбаса у модернізації українського театру став драматург Микола Куліш. У його п'єсах ("Мина Мазайло", "Народний Малахій") знайшли широке відображення взаємозв'язки людини і нового історичного часу.

Кульмінація здобутків **Леся Курбаса** пов'язана з драматургом **Миколою Кулішем** (1892–1937) і художником **Вадимом Меллером** (1884–1962).

Микола Куліш був найвидатнішою постаттю серед драматургів .Три його п'єси — "Народний Малахій", "Мина Мазайло" і "Патетична соната" — викликали сенсацію своєю модерністською формою і трагікомічним трактуванням нової радянської дійсності, російського шовінізму, "малоросійської" ментальності, анахронічного українського націоналізму, духовної незрілості комуністів-доктринців.

- **Микола Куліш** був творцем модерної драми українського революційного відродження. Три з чотирьох шедеврів Куліша — «Народній Малахій» (1928), «Мина Мазайло» (1929), «Маклена Граса» (1933) — послужили драматургічним матеріалом для вершинних режисерських творів Леся Курбаса і його театру «Березіль», що вивели український театр на рівень ліпших сучасних театрів світу. Четверта неперевершена драма Куліша «Патетична соната» (1930) з величезною втратою для Курбаса, «Березоля» і всього українського театру була заборонена. Чого не можна на Україні — те дозволено в Росії: відомий керівник Московського Камерного театру Таїров ставив у російському перекладі «Патетичну сонату» в Москві, де вона йшла з аншлагами від 19 грудня 1931 по 24 березня 1932 і здобула Кулішеві від фахової критики славу найбільшого в СРСР драматурга. За десять років драматургічної праці Куліш написав 14 п'єс — всі вони були по черзі заборонені; з 1956 — 57 року з них «реабілітовано» в СРСР дві початківські п'єси Куліша — «97» (1924) і «Комуна в степах» (1925). Біля половини всіх п'єс Куліша вважається поки що загубленими.

- М.Куліш продовжив розробку жанрового багатства, розмаїття української драматургії. Його спадщина містить драми, комедії, трагедії. Він розвивав жанри
- соціально-побутової драми (“97”, “Комуна в степах”),
- побутової комедії (“Отак загинув Гуска”),
- психологічної драми (“Зона”, “Закут”),
- гротескної комедії-сатири (“Хулій Хурина”),
- абсурдистської трагедії (“Народний Малахій”),
- філософсько-інтелектуальної драми (“Вічний бунт”),
- психологічно-інтелектуальної трагедії (“Патетична соната”),
- соціально-інтимної комедії (“Мина Мазайло”),
- алегорійно-психологічної драми (“Прощай, село”),
- соціально-метафоричної драми (“Маклена Граса”).

- Кулішеві характери й колізії так само рельєфні, колоритні, різноманітні, трагедійно загострені, як у п'єсах Шекспіра.

Художні реалії М.Куліша так само узагальнені в своїй гротескності й пародійній епатажності, як і комедії Мольєра.

Драмам і трагедіям Куліша властива така ж настанова на панглибинність інтелектуальних і філософських пошуків, як і творам Гете.

Кулішеві п'єси відрізняються такою ж орієнтацією на поєднання ліричного й соціального, символічного й алегорійного, інтимно особистісного й масштабно людського, що і драми Ібсена.

Творам українського драматурга притаманний такий же тонкий, проникливий аналіз психології та форм вираження сучасного буття, як і п'єсам Шоу.

Кулішеві драми характеризуються такою ж парадоксальністю й афористичністю художньо-образного мислення, як і драматичні твори Брехта.

Мина Мазайло

- Сатирична комедія
- Філологічний водевіль
- Політична сатира
- Політична комедія
- Політична комедія “Мина Мазайло” — нищівна комедія-сатира на: 1) малороса (мінняє своє українське прізвище на російське Мазенін задля успіху у службовій кар'єрі); 2) на російський великодержавний шовінізм (тьотя Мотя Разторгуєва із Курська патронує русифікацію Мазайла); 3) на анахронічний український націоналізм уенерівського типу (дядько Тарас із Києва); 4) на духовий інфантілізм індоктринованої комсомольської молоді.

Лицемірство московської політики “українізації” України

М. Куліш показує крізь призму дійових персонажів п'єси:

- 1) Малорос-кар'єрист Мазайло: *“Серцем передчуваю, що українізація — це спосіб робити з мене провінціала, другосортного службовця і не давати мені ходу на вищі посади”.*
- 2) Дядько Тарас: *“Їхня українізація — це спосіб виявити усіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і духу не було... Попереджаю!”*
- 3) Мокій (син Мазайла, гордий із свого українського прізвища і патріот українізовуваної УРСР): *“Провокація. Хто стане нищити двадцять мільйонів одних лише селян українців, хто?”*
- 4) Тьотя Мотя: *«в «Днях Турбіних» (антиукраїнська п'єса Булгакова, що йшла тоді в МХАТ-і у Москві) Альоша, ти знаєш, як про українізацію сказав: все це туман, чорний туман, каже, і все минеться. І я вірю, що все оце минеться. Зостанеться єдина, неподільна...”* Мокій: *“Що-о?”* Тьотя Мотя: *“СРСР”...*

- Органічний зв'язок комедії “Мина Мазайло” з “Міщанином-шляхтичем” Мольєра і “Мартином Борулею” Карпенка-Карого.
- Міщанин Мазайло, як мольєровський Журден, будь-що намагається увійти в елітарні кола, у даному випадку стати таким собі новітнім аристократом.

ПАТЕТИЧНА СОНАТА

- Вертепна драма
- Сцени інтермедійного характеру
- Присутність наратора (оповідача)
- Роль авторських ремарок
- Синтез епічного та драматичного
- Події відбуваються на поверхах будинку
- Роль музики у п'єсі
- Символічність образів
- Біблійний підтекст
- Екзистенційні проблеми

- Фази драматургічної дії своїм духом відповідають історичним фазам української революції, а дійові персонажі, схоплені в їх найглибшій суті, віддзеркалюють основні діючі соціальні сили відродження та його ворогів. За головним образом **Марини** чуються самотійники і повстанці;
- за її батьком **Ступай-Ступаненком** — старша,
- за поетом **Ільком Югою** — молодша українська інтелігенція, що вагається між самотійниками і соціалізмом та більшовиками;
- за **більшовиком Лукою** — та частина міської бідноти, що схильна слухати “товариша із Петербургу”.
- Окремо стоїть старий **російський генерал у відставці Пероцький** та його сини **білогвардійські офіцери Андре і Жорж**, за якими — російське міщанство і вся стара монархічна Росія.

Драматургія

- Мирослав Ірчан (1897—1937) у річищі експресіонізму написав найкращу свою п'єсу «Родина щіткарів» (1923).
- На поетиці символізму будували п'єси Яків Мамонтов та Іван Кочерга. У драмах Івана Кочерги (1881—1952) велику роль відіграють символи як семантичні ключі до розуміння змісту його творів. У них обігруються символи часу («Майстри часу»), глухого кута («Марко в пеклі»), світла («Свіччине весілля»), млинового жорна й алмазу («Алмазне жорно»).
- Неоромантична драма С. Черкасенка «Казка старого млина».

- Жанровий репертуар драматургії 20-х років відзначається великим багатством, оновленням структури і засобів моделювання дійсності. Експериментально-психологічну драматургію творить Володимир Винниченко. Широкий резонанс мала його драма «Закон» (1923). Значного розмаху набувають трагедія і комедія. Куліш стає творцем трагікомедії «Народний Малахій». Яків Мамонтов написав трагікомедію «Республіка на колесах» .
- Модерні віяння позначилися на традиційних жанрових формах: любовна мелодрама переростає у соціальну драму. У центрі психологічної драми Івана Дніпровського «Яблуневий полон» (1926), присвяченій подіям національно-визвольної революції, відтворено конфлікт особистісного із суспільним, загальнолюдського — із класовим. Майстерно окреслено характер Іви, яка бореться за незалежну Україну.
- Нових жанрових ознак набуває історична драма під пером Івана Кочерги («Алмазне жорно», «Свіччине весілля»).
- До історичної теми звернувся Кость Буревій у п'єсі «Павло Полуботок» (1928). Це драма про зраду, яка знищує Україну.

